

Univerza na Primorskem
Pedagoška fakulteta Koper

PEDAGOŠKA PSIHOLOGIJA

(predavanja)

Predavateljica: C. Pučko
Asistentka: V.D. Petrovski

Študentka: Manuela Doles

Razredni pouk
2004 / 2005 – 2005 / 2006

VSEBINA

1. Bistvene značilnosti devetletke

2. Cilji in vloga psihologije v izobraževanju učiteljev/ -ic in vzgojiteljic
3. Učenje-razvoj
4. Učenje-poučevanje
5. Učitelj, vzgojitelj-učenec
6. Različna pojmovanja učenja
Učenje z vidika vsebin.
Učenje z vidika psiholoških procesov.
7. Hierarhičnost oblik šolskega učenja
8. Pojmi.
Pridobivanje pojmov.
Učenje kot reševanje problemov.
Model IDEAL.
9. Ustvarjalno učenje.
10. Znanje.
Vrste znanja.
Znanje na ravni razumevanja.
11. Učenje kot sestavljen proces.
12. Spominske funkcije
Vrste spomina.
Področja razlikovanja med kratkoročnim in dolgoročnim spominom.
Izboljšati zapornitev.
Pozabljanje.
13. Transfer
14. Učenje z vidika psiholoških teorij
Behaviorizem.
Kognitivizem.
Konstruktivizem.
15. Dejavniki uspešnega učenja.
16. Utrujenost.
17. Pregled interakcijskega delovanja psihičnih dejavnikov učne uspešnosti
18. Sposobnosti in učna uspešnost, izkoriščanje intelektualne zmožnosti
Razlike med učenci, prilagajanje razlikam v sposobnostih.
Inteligentnost.
Thurstone-analitični koncept.

- Gardner-analitični koncept.
Metakognitivni procesi - sposobnosti.
Pedagoška uporabnost Gardnerjeve teorije.
19.   Emocionalna inteligentnost
Šolanje emocij.
  20.   Kognitivni stili
Odvisnost – neodvisnost od polja.
Naloge učiteljev na področju kognitivnih stilov.
  21.   Večcutno poučevanje in učenje (multimodalno učenje)
  22.   Razredna interakcija
Mreža, model interakcije.
Možni vidiki opazovanja.
  23.   Učne navade
Akcijski procesi učenja in meta-učenje.
Naloge učiteljev v zvezi z učnimi navadami učencev.
  24.   Motivacija
Motivacijske teorije.
Učiteljeva pričakovanja do ali od učencev-učna uspešnost.
Storilnostna motivacija.
Teorija pripisovanja.
  25.   Preverjanje in ocenjevanje znanja
Komentarji, povratna informacija.
Subjektivne napake ocenjevanja.
Nove usmeritve na področju preverjanja in ocenjevanja znanja.
  26.   Opisno ocenjevanje

1. BISTVENE ZNAČILNOSTI DEVETLETKE

Osemletka (8 let: 4 + 4).	Devetletka (9 let: 3 + 3 + 3); tri vzgojno
---------------------------	--

	izobraževalna obdobja: elementarna stopnja (RP), kombinacija RP in PS ter PS.
Všolanje s 7. leti starosti.	Všolanje s 6. leti. V razredu je še vzgojiteljica ali druga učiteljica. Polovico delovnega časa plača država, zaradi mlajših otrok in težnje po drugačnem delu.
Številčne in besedne ocene (zu, u, mu).	Opisno ocenjevanje v prvi triadi, opisno in številčno ocenjevanje v drugi triadi ter samo številčno ocenjevanje v tretji triadi.
Tuji jezik v 5. razredu.	Tuji jezik v 4. razredu.
Vsi predmeti so obvezni.	Trije izbirni predmeti v 3. triletju.
Nivojski pouk kot poskusna oblika.	Nivojski pouk in delna diferenciacija.
Vsebinsko načrtovanje.	Ciljno načrtovanje – nacionalni preizkusi znanja.

2. CILJI IN VLOGA PSIHLOGIJE

v izobraževanju učiteljev/ -ic in vzgojiteljev

- Znanje (vedenje)
  - Način mišljenja:
    - dinamičnost (razvoj, spreminjanje)
    - multivzročnost ravnanja (nikoli ni enega samega vpliva ali vzroka, vse je posledica večih dejavnikov)
    - interakcijsko ravnanje (posledica večjega števila vplivov oz. vzrokov, ki so posledica večih dejavnikov)
    - motivacija in učenje: kot temeljna principa človekovega delovanja
  - Kot pristop k otroku:
    - individualnost (medosebne razlike, znotraj osebne razlike, mnogotere inteligentnosti)
    - pozitivna naravnost (sprejemanje in pozitivna pričakovanja, ne pomeni permisivnost!)
  - Kot pristop k poučevanju:
    - vidik psihičnih procesov (ne samo vsebin in metod)
      - eksperimentalni pristop:

Poznavanje vsebin in	Spreminjanje (kar ni
učinkovito	Spremeniš.)
metod.	
Postavljanje hipotez.	Vrednotenje.
- POUČEVANJE
Preverjanje hipotez.
- Kako se ljudje učijo? (razumevanje procesov)

- Kako je poučevati? (razvijanje procesov)

3. UČENJE – RAZVOJ

POČAKATI: Piaget: učenje je podrejeno zakonitostim razvoja.

SPODBUJATI: Vigotski: učenje je lahko najbolj uspešno v področju bližnje (naslednje) razvojne stopnje (območje proksimalnega razvoja).

PRILAGAJATI: Bruner: z ustreznimi didaktičnimi prijemi je mogoče tudi kompleksno učenje že na nižjih razvojnih stopnjah.

POSTOPOMA: Gagne: učenje je kumulativen proces (nižje oblike so temelj višjim).

Spremembe, ki jih povzroča UČENJE:

RAZVOJNE SPREMEMBE:

- so ireverzibilne (nepovratne)
- potekajo (relativno) neodvisno od izkušenj in motivacije
- se pojavljajo v skladu (v zaporedju) z zakonitostmi razvoja

- so reverzibilne (pozabljanje)
- podlaga je individualno izkustvo, ključnega pomena je motivacija
- lahko se pojavijo tudi v naključnem vrstnem redu (npr. učenje tujega jezika, strokovnjaki ne vedo, katera starost je najbolj primerna)

4. UČENJE – POUČEVANJE

Učenje je proces spreminjanja.

Učenje je proces, ki poteka v učencu, poučevanje pa je dejavnost učitelja.

Metakognicija: različni kognitivni procesi.

(Meta)učenje: učenec sam ve, ali sledi pouku ali ne.

Kognitivni procesi: spoznavni procesi (učenje, mišljenje, pozornost, pomnjenje).

Metakognicija je spoznavanje o lastnih spoznavnih procesih.

Učitelj ima posreden pristop do učenčevih spoznavnih procesov. S poučevanjem sprožimo nekatere kognitivne procese. Od vrste in aktivnosti poučevanja so odvisni spoznavni procesi (enostavni, kompleksni).

Poučevanje je organizacija situacij, ki spodbujajo učenje kot aktivnost učenca.

5. UČITELJ, VZGOJITELJ - UČENEC

UČITELJ	UČENEC
Organizira situacije.	Opazuje, posluša, vidi, poskuša...

Omogoča pridobivanje izkušenj.	Rešuje, razume.
Spodbuja.	Ugotavlja, primerja, načrtuje, išče...
Daje povratno informacijo ...	
ODGOVOREN	SOODGOVOREN

Učitelj daje navodila, ki so jasna in tudi demonstrira (pokaže).

Učenec ni v pasivni vlogi – je soodgovoren! Učenje je »nekaj, kar se dogaja v tvoji glavi«.

Učenec, ki npr. prepisuje, zamuja priložnost za izkušnjo, saj le to prepušča drugemu.

Poučevanje ne sproži vedno nujno tudi učenje!

**ZAZNAVANJE
OPAZOVANJE**

**POZORNOST
MOTIVACIJA**

UČENJE

**ČUSTVA
SPOSOBNOSTI
(vpliv učenja manj direkten)**

**POMNENJE
MIŠLJENJE**

V. Pečjak: Psihologija spoznavanja

- »Učenje je dominanten proces v psihologiji«.
- »Učenje je nad drugimi psihološkimi procesi«, tudi drugih psihičnih procesov se učimo.

Učenje so moje izkušnje – snov, ki me zanima in mi je všeč, mi povečuje motivacijo.

PRIMER: Otroka peljemo v trgovino in lahko si kupi žvečilne gumije. Naslednjič reče: »Kaj si lahko kupim?« Še kasneje: »Grem, če si lahko kupim ...« Izoblikuje se motivacijski vzorec, ki je rezultat učenja, preko izkušnje.

Učimo se motivacijskih vzorcev. Učitelj ali starši ... s svojim ravnanjem sporočajo otroku, kako in kaj.

Motivacije se učimo (izkušnje, vzorci).

Pomnjenje: obstajajo tehnike za boljše pomnjenje, npr. uporaba barv, podčrtovanje, risanje, miselni vzorci...

Z učenjem razvijamo svoje sposobnosti – vpliv učenja je manj direkten kot pri ostalih procesih!

UČENJE NI:

- vedno zavestno in namerno (lahko je namreč nezavedno)
- vedno pozitivno (npr. kletvice, kajenje, pitje alkohola, nestrpnost...)
- vedno osvajanje novega (lahko nadgrajujemo, pojmovne mreže)
- se ne dogaja le v šoli
- rezultat ni samo znanje (stališča, vrednote, čustva, motivacijski vzorci...)

Učenje je proces nastajanja sprememb v asociativnih zvezah ali v potencialnih za nove oblike vedenja.

PRIMER: Biologija: človeško telo – če je ostalo kaj znanja – polje asociacij, asociativna zveza. Pri večini šolskih predmetov se učimo pojmov, ki so sestavljeni v asociativno mrežo.

Spremembe nastajajo v mejah človekovih zmožnosti. Nastajanja sprememb ne moremo direktno spremljati, šele načini reagiranja jih dokazujejo.

SPREMEMBE SO:

- relativno trajne
- so pozitivne ali negativne
- so notranje / lahko se kažejo tudi navzven /
- so kvalitativne ali kvantitativne
- so nenadne (»otrok se speče«) ali postopne (»učenje tujega jezika«)

Večina šolskega učenja povzroča postopne spremembe. Večina sprememb, ki jih povzroča učenje pa je počasnih.

Spremembe nastajajo zaradi interakcije z okoljem (izkušnje), imajo nevrološko osnovo (težko dokazljivo, EEG je eden od dokazov, da se v možganih nekaj dogaja, ne pove pa kaj; poškodbe in bolezni možganov dokazujejo, da so podatki locirani v možganih, npr. izguba spomina, Alzheimerjeva bolezen...modernejši aparati dokazujejo, kje v možganih se kaj dogaja): to so elektrokemične ali strukturne spremembe v sinapsah (nevtroni).

6. RAZLIČNA POJMOVANJA UČENJA

- z vidika vsebin
- z vidika procesov
- z vidika rezultatov (znanje)
- z vidika razvojne stopnje
- z vidika psiholoških teorij
- z vidika dejavnikov, ki vplivajo (pozitivno ali negativno)
- z vidika na učinke
- z vidika sestavljenosti procesa kompleksnosti

UČENJE Z VIDIKA VSEBIN

Kaj se učimo? Področje, kjer nastajajo spremembe.

Psihomotorično učenje:

- Učenje gibov, spretnosti (spretnost: celota, struktura gibov, avtomatizirana struktura gibov – pisanje, športne spretnosti, ročne dejavnosti – gib je posamezna kretnja).

Simbolno učenje:

- Učenje vsebin, ki so izražene s simboli (v šoli prevladuje tako učenje).
- Besedno (verbalno), številčno (numerično), drugi simboli (note, znaki – prometni, kemijski simboli, matematični znaki, zemljevidi, grafi...).

Socialno učenje:

- Stališča, vedenje, navade (odnos do ljudi, narave, bonton, profesionalne oblike ravnanja – npr. protokol, različne socialne norme...).

Kombinirane oblike:

- So najpogostejše (npr. vožnja avtomobila v avtošoli).

UČENJE Z VIDIKA PSIHOLOŠKIH PROCESOV (ki jih poučevanje / učenje sproži ali zahteva)

Sproži divergentno / konvergentno mišljenje, odvisno kako je sestavljena naloga. Zahteva pa npr. logično sklepanje, ki zahteva določeno stopnjo mišljenja, kar je odvisno tudi od razvojne stopnje.

Nižje oblike učenja:

Kriterij: psihični procesi – nižji, nižja razvojna stopnja. Te oblike učenja se poslužujejo tudi živali.

- Nižji psihični procesi (pogojni refleksi, asociacije, avtomatizacija)
- Učenje s pogojevanjem (Pavlov, instrumentalno pogojevanje, nagrada / kazen / dresura, s posnemanjem – Bandura)
- Učenje s poskusi in napakami (hoja, prehranjevanje, uporaba jedilnega pribora, športna vzgoja...)
- Asociativno učenje

Instrumentalno pogojevanje: »Naredi pa boš dobil ali naredi pa ne boš dobil.« Nagrada ali kazen sledi, po dejanju. V vzgoji je tega veliko, še zlasti pri mlajših otrokih, npr. učenje za ocene.

Posnemanje: modelno učenje (»Glej kako jaz, potem pa ti...«, učimo se pisati tako, da najprej delamo gibe po zraku, učenci pa za nami ponavljajo...), nemodelno učenje (identifikacija, npr. igra vlog) in obnašanje, ki ga sprejmemo, zavestno ali nezavedno.

Asociativno učenje: oblika...beseda (enostavno asociativno učenje), učenje pesmice (verižno asociativno učenje – veriga asociacij), posamezne člene iz verige težko izvzamemo, tvorjenje asociativnih mrež / miselni vzorec, so sklopi, kjer ustvarimo asociacijsko povezavo na neko temo, to niso proste asociacije, ampak po logiki, naučenem...pojavljajo se asociacije po asociacijskih zakonih (Aristotel), ki še danes veljajo in držijo (po stiku – kar se pojavlja skupaj, npr. učenje pesmice, po podobnosti, npr. rime in po kontrastu, redkeje, npr. »Nasprotno od tega je...«)

So pripomočki pri učenju, za boljše pomnjenje. Asociativno učenje ni zgolj učenje na pamet.

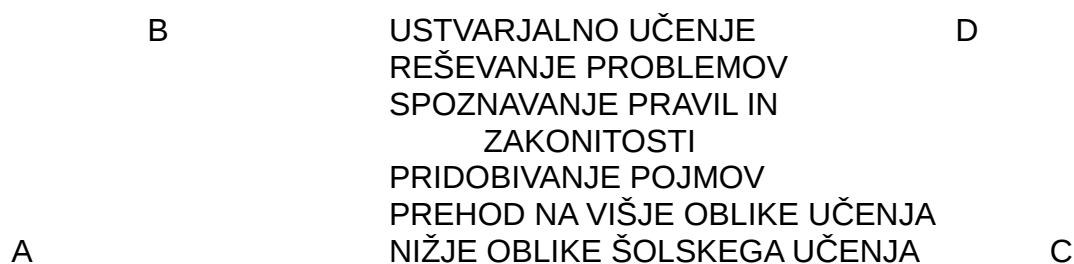
Višje oblike učenja:

- Višji psihični procesi (abstraktno mišljenje, posploševanje – stereotipi: »Deklice so bolj pridne«, razlikovanje, analiza, sinteza... različne miselne operacije).
- Učenje kot pridobivanje pojmov, pravil in zakonitosti, reševanje problemov.
- Ustvarjalno učenje.

7. HIERARHIČNOST OBLIK ŠOLSKEGA UČENJA

- A – aktivna vloga učitelja
- B – aktivnost učenca
- C – pomen zunanjih pogojev
- D – pomen notranjih pogojev

- miselni procesi se nadgrajujejo, nalagajo
- podlaga / osnova je širša
- veliko več je nižjih oblik šolskega učenja kot pa ustvarjalnega učenja
- v OŠ gre za ustvarjanje asociativnih mrež

8. POJMI

Pojem pomeni posplošitev.

Pojmi so splošne kategorije (poimenovanja) za predmete, osebe, pojave, ideje..., ki imajo določene skupne značilnosti ali kriterijske lastnosti (attribute).

UČENJE KOT PRIDOBIVANJE POJMOV

<u>Verbalno učenje</u> (vsakršno učenje z Besedami)		<u>Učenje z odkrivanjem</u>	
<u>Mehanično,</u> pasivno učenje (»na pamet«)	<u>Smiselno,</u> verbalno učenje (dedukacija), od splošnega k posameznemu	<u>Smiselno,</u> verbalno učenje (indukcija), od posameznega k splošnemu	<u>Izkustveno</u> učenje

Verbalizem.
(brez razumevanja)

Psevdoznanje
(»navidezno znanje«)

ZNANJE RAZUMEVANJE

- je pomembna kategorija učenja v šoli – učenje pojmov (npr. prijatelj, naštej lastnosti)
- vrnitev na shemo piramide (glej nazaj). Pravila postavljajo / spreminjajo ljudi, npr. plakat pravil v razredu, na katerega se učenci podpišejo. Zakonitosti veljajo, ne moremo jih spreminjati, lahko pa jih izkoriščamo, npr. Arhimedov vijak za ladje, Pitagorov izrek...Pravila in zakonitosti so zveze ali relacije med pojmi, ki so natančno določene.

UČENJE KOT REŠEVANJE PROBLEMOV, »Kako?«

- socialno učenje (konflikti)
- simbolno učenje (matematika)
- psihomotorično učenje (sprememba v tehniki skoka, kako se prilagoditi)
- uporabljamo zakonitosti in pravila, zahteva predznanje

Vrste problemov:

Konvergentni: ZAPRTI _____

Divergentni: ODPRTI _____ TIP PROBLEMOV

Načini reševanja:

- s poskusi in napakami
- z vpogledom (»AHA«, intuitivno)
- s postopno analizo (sistematično), zanesljivo reševanje
- po modelih – IDEAL – model za reševanje problemov

Pogoji:

- predhodne (nižje) oblike učenja
- sposobnosti, motivacija, vztrajnost
- znanje, poznavanje tehnik za reševanje problemov

Način reševanja problemov: **model IDEAL**

(Bransford, J., and Stein. B.: Ideal Problem Solver, 1993)

Ta model je uporaben na različnih področjih.

I – identifikacija problema: problem kot priložnost za ustvarjalnost (raziskave, eksperimenti, teme za seminar... otroku premalokrat ponujamo odkrivanje problemov / problem diplomskih nalog).

D – definicija problema: opredelitev problema in ciljev (»Zakaj ga vidim kot problem?«, kaj je bistvo, gre za zožitev problema in določanje ciljev; npr. ocenjevanje – subjektivnost ocenjevalca – pomeni, da ocenjevalec ne ocenjuje samo znanja,

ampak osebnost ocenjenega, cilj oz. kaj raziskujem: v kolikšni meri velja to za ocenjevalce vključene v raziskavo, katere vidike ocenjevalec vključi v oceno poleg znanja...videz, spretnost izražanja, lepa pisava, prisotnost na predavanjih...).

E – eksploracija možnih strategij: katere so splošne in specifične strategije za doseg ciljev (načrt za raziskovanje problema, na kakšen način opravimo raziskavo, kaj vse imamo na razpolago...).

A – anticipacija rešitev in aktivnost: predvideti (predstavljati si) možne rešitve in nato delovati (uporabiti izbrano strategijo).

L – »look and learn«: evalvacija rešitve posplošitve izkušenj.

Ti koraki so idealni za raziskave, seminarje...V OŠ pa je manj identifikacije, definicije in eksploracije možnih strategij.

Reševanje nalog v OŠ:

- naloga je zapisana
- učitelj reši en primer take naloge
- učitelj da drugo nalogo, ki je podobna prvi, učencu ni potrebno identificirati, definirati...samo vstavi nove številke v, npr. obrazec in po vzorcu računa. Ne vprašamo: »Kaj se bo zgodilo, če...«, izostane tudi zadnji korak!

Premalo vidimo reševanje problemov kot ustvarjalnost.

Problem OŠ:

- disciplinski / vedenjski problem: motenje pouka
- zmanjšanje težav / doseči, da bi predvsem fantje postali manj moteči in bi sodelovali
- so preveč aktivni, nemotivirani, hiperaktivni...premalo zaposleni, neustrezno zaposleni
- če problem narobe definiramo, reševanje ne bo ustrezno
- evalvacija: »checking«, če jo opravimo dovolj zgodaj, se velikokrat vrnemo na definicijo, preučimo problem na novo in izberemo novo reševanje

9. USTVARJALNO UČENJE

To je način izražanja ustvarjalnosti.

Ustvarjalnost: novo, izvirno.

Osebnostna lastnost (veliko novih idej, deluje v tej smeri).

USTVARJALNOST:

Proces (iskanja novih rešitev, idej).

Ustvarjalno učenje ni enako ustvarjalnosti! Ustvarjalnost se kaže v zamislih, idejah... v smislu izvajanja pa govorimo o inovativnosti.

Inovacija: uporaba na novi način, izboljšanje.

Izum: čisto nova stvar (parni stroj, ladijski vijak...)

Ustvarjalni proces lahko vzpodbudimo.

Fluentnost idej: koliko jih je. Ni rečeno, da je v veliki količini idej, veliko izvirnih idej.

V Pečjak: Živeti ustvarjalno.

Ustvarjalnost je način izražanja osebnosti.

Ustvarjalno učenje: je način učenja, ODKRIVANJE, OBLIKOVANJE SUBJEKTIVNO NOVEGA (objektivno že znanega).

Tri stopnje (po Brunerju):

- Razumevanje in zapomnitev temeljnih znanj.
- Preoblikovanje temeljnega znanja (proces ustvarjalnosti).
- Uporaba in evalvacija preoblikovanega.

Značilnosti in prednosti ustvarjalnega učenja pred reproduktivnim učenjem:

Reproduktivno učenje	Ustvarjalno učenje
Ponavljaj učno snov.	Izkoriščanje in razvijanje sposobnosti.
	Vzdržuje in krepi notranjo motivacijo.
	Povečuje retencijsko (zapomnitveno) in transferno vrednost znanja (lažja / boljša zapomnitev in prenos znanja v druge situacije).
	Spodbuja izvirnost, bogastvo različnih idej...

Pogoji ustvarjalnega učenja:

- dobro temeljno znanje
- sposobnosti, prožnost mišljenja
- nekonformizem... (>upati si, misliti drugače«, konformizem: dobesedno v skladu s pravili, neizstopati, lahko problematičen, če gre v anarhizem)
- sproščeno vzdušje
- sprejemanje neobičajnih rešitev
- napačni poskusi niso kaznovani
- OTROKA NE SME BITI STRAH NAPAK!

Učiteljevo delo je pogosto ustvarjalno, npr. vsaka nova učna priprava je ustvarjalna.

PRIMER: Priprava za slovenščino – književnost, razredna stopnja.

Reševanje problemov: kako narediti pripravo na to temo, na ustvarjalen način.

Spoznavanje pravil in zakonitosti: Cilji, Učni načrt, starost otrok, metode dela, pravila za pisanje priprav, delitev učne ure...

Pridobivanje pojmov: Poznati pojme, ki bodo obravnavani, pojem učne priprave, metode... vsebinski pojmi (npr. pravljica, spis...). Poznamo vsebinske, didaktične, psihološke pojme...

Prehod na višje oblike učenja: Branje, pisanje, asociativno učenje.

Nižje oblike učenja: Vsebovane v zgornjih strukturah.

---

10. Definicija: ZNANJE

- pokaže se, ko ga uporabimo
- je abstraktna kategorija / pojem
- šolsko znanje odraža ocena, pokaže se v razumevanju vprašanj, da znaš rešiti nalogo, da znaš povezovati, poiskati primer...

Bloomova taksonomija je način, kako se znanje pokaže, da ga lahko ocenimo, ovrednotimo.

Razlikujemo se po ravni abstrakcije. Otroci konkretno doživljajo, odrasli pa imajo sposobnost abstraktnega doživljanja.

Znanje lahko kategoriziramo na več načinov, npr. razne taksonomije...

VRSTE ZNANJA

1. **Deklarativno znanje** (Bloomova prva stopnja): podatkovno znanje – znati KAJ?
2. **Proceduralno znanje:** poznavanje (obvladovanje) postopkov – znati KAKO?
Poznati npr. matematične postopke, kako se naredi papir, potica, preval, mavrica...neka stopnja abstrakcije. Proceduro lahko znam povedati, ne pa nujno tudi narediti, npr. peka potice.
3. **Strateško znanje:** strategije – fleksibilna uporaba postopkov, znati KDAJ in KAKO KAJ.
Kdaj uporabimo neki postopek in zakaj uporabimo ta postopek in ne drugega.

ZNANJE NA RAVNI RAZUMEVANJA

- Je notranje povezano.
- Se razvija (dodaja), je odprto, dojemljivo za novo.
- Je uporabno (v novih zvezah).
- Je internalizirano (učenčeva »last«), ponotranjeno.
- Je življenjsko (povezano z izkušnjami).

Kako to ugotavljamo?

- Uporaba, povezovanje, razlaga.

- Pretvarjanje ali »prevajanje« v drugo obliko, npr. iz skice v razlago ali obratno, iz grafa v številke ali obratno, ...pretvarjanje matematičnih ali fizikalnih enot.
- Vrednotenje, kritični odnos.

Shema: RAZLIČNA POJMOVANJA UČENJA

Z vidika sestavljenosti procesa učenja.

Učenje je sestavljen proces.

Sprejemanje.	Pomnjenje.	Obnova.
Učenje		Uporaba
Osvajanje		Priklic
Pridobivanje – učenje v ožjem pomenu besede.		
- pridobivanje / spoznavanje informacij	- »zapomni si«	- »Kaj si si zapomnil?« - zapomnitev preverjam s Priklicem

Pozabljanje.

Lahko spremljamo.

Ne moremo direktno spremljati.

- spremljevalec učenja
- vpliva na učenje

Lahko spremljamo.

- sklepamo, kaj si je nekdo zapomnil

11. UČENJE KOT SESTAVLJEN PROCES

UČENJE _____ nastajanje sprememb

POMNENJE (proces) _____ trajanje sprememb, ki so nastale z učenjem.

ZAPOMNITEV ali RETENCIJA (rezultat) _____ rezultat učenja in pomnjenja.

POZABLJANJE _____ izguba (?) sprememb.

_____ nesposobnost (?) priklica, npr. ko gremo snov še enkrat pogledat, potrebujemo manj časa, da jo obnovimo.

SPOMIN _____ psihična funkcija.

_____ zmožnost zapomnitve.

_____ človeku daje identiteto, človeka opredeljuje izguba spomina (amnezija).

12. SPOMINSKE FUNKCIJE

1. **Nalaganje v spomin** (pridobivanje).
2. **Ohranjanje v spominu** (skladiščenje).
3. **Priklic, spominjanje** (uporaba).

Bolezni: amnezija, skleroza (starostna demenca) – propad 2. faze in Alzheimerjeva bolezen – propad vseh treh faz.

Različne funkcije imajo tudi različno nevrološko podlago. Pojavljajo se motnje (izpadi) pri posameznih funkcijah.

PRIMER: Študent ima tremo na izpitu, propad 3. faze (kratko / dolgo trajen).

VRSTE SPOMINA

1. **Po vsebini:**
  - čutni (vidni, slušni, vonjalni...)
  - motorični (gibalni, kinestetični)
  - epizodni (za dogodke), spominska pomagala: fotografije, spominske kode, npr. vozec na robcu ...
  - abstraktni (semantični / logični ali faktografski / mehanični)
  - habitualni (navade), na neki način je olajšanje, lahko pa je monotona zadeva, gre za predvidljivost (kar je tudi dobro)
2. **Po trajanju:**
  - trenutni
  - kratkoročni
  - dolgoročni

Glede na trajanje govorimo tudi o strukturi spomina (model spomina).

Gre za prehajanje informacij iz ene plasti (ena vrsta spomina) v drugo plast. Gre tudi za povezanost spomina s pozabljanjem. Kratkoročni in trenutni spomin sta zelo podvržena pozabljanju. Kar se plasira v dolgoročni spomin, se praviloma ne pozabi. Na prehod iz trenutnega v kratkoročni spomin deluje pozornost, selekcija (informacije, ki se nam zdijo pomembne). Na zanimanje in pozornost vpliva tudi učitelj. Če učitelj opozori na pomembnost, povečamo pozornost in zanimanje. Učitelj na OŠ in kasneje mora pomagati pri selekciji.

Izstopajoče informacije, situacije si lažje zapomnimo – trenutni spomin je časovno zelo omejen. Kratkoročni spomin je spomin nekega obdobja, ure, dneva... dogodki s katerimi se človek trenutno ukvarja; ni časovno tako zelo omejen.

PRIMER: Pisanje seminarja – tri tedne ali tri dni. Kupovanje avta – šest mesecev ali en teden.

Trajanje kratkoročnega spomina je različno.

PRIMER: Papeževa smrt – nekdo, ki je bil v Vatikanu in doživel množico – iz kratkoročnega v dolgoročni spomin.

Dolgoročni spomin – ozko grlo spomina; prehod iz kratkoročnega v dolgoročni spomin. Malo informacij se uspe shraniti v dolgoročnem spominu (predvsem šolsko učenje).

KODIRANJE:

- šifra bančnega avtomata
- fotografija
- ime
- dobre ključne besede (koda za odpiranje asociacij)

ELABORACIJSKI PROCESI:

- elaborirati (razdelati, predelati, obdelati)
- elaborat (razdelava, obdelava problema)

EP: človek se na svoj način obdela, predela neke informacije. Npr. iz članka, ki ga predelaš, narediš miselni vzorec.

ISKANJE POVEZAV:

V dolgoročni spomin se prenesejo informacije le ob nekem globljem miselnem procesu / aktivnosti.

Zakaj toliko pozabimo? Ker damo premalo sebe, premalo aktivnosti.

Informacije v dolgoročnem spominu so trajne.

PODROČJA RAZLIKOVANJA

Med kratkoročnim in dolgoročnim spominom.

	KRATKOROČNI SPOMIN	DOLGOROČNI SPOMIN
VSTOP	Hiter, senzorni procesi.	Počasen, kognitivni (globlji) procesi. Potreben je dodaten, intenziven napor.
NARAVA SPREMEMB	Elektro-kemične spremembe, razgradljive, povečana prehodnost in trajna (samo v času, ko se s tem ukvarjamo).	Strukturne spremembe, v sami naravi živčnih celic (oblikuje našo osebnost, JAZ).
OBSEG INFORMACIJ	Trenutni spomin: omejen na 7+ / - 2 informacij, 7 info. je povprečje (obseg neposrednega pomnjenja). Kratkoročni spomin: omejitev predstavlja naša pozornost.	Praktično neomejen. Tisto, kar se je uspelo »prebiti skozi«, si zapomnimo.
UPORABA ali PRIKLIC	Takojšnja.	S priklicno kodo, npr. fotografijo, imenom, shemo, miselnim vzorcem... Priklicne kode

		odprejo sistem asociacij.
POZABLJANJE	Kratkoročni spomin: opazno. Trenutni spomin: pojav interference (npr. telefonski imenik – poiščemo številko, nekdo nas zmoti in jo pozabimo). Interferenca je vmesna motnja, delovanje, dekoncentracija.	Ga praktično ni, patološki pojavi.

IZBOLJŠATI ZAPOMNITEV

- Povečati obseg.
- Izboljšati kvaliteto (osmišljenost).
- Povečati trajnost.

Vse troje je pomembno.

V OŠ: kratkoročni spomin in kvantiteta – v določenem času »strpati« čim več informacij.

KAKO vplivati na sprejem informacij?

- Izboljšati vnos (več čutil). Gre za sodobno, moderno umestitev didaktike.
- Zmanjšati selekcijo (rdeča nit). Snov mora biti znotraj povezana, učenje z razumevanjem.

Gre za prvi prehod.

Vnos izboljšamo tudi s kinestetičnimi občutki – večmodalno ali multimodalno poučevanje (veččutno poučevanje), 12 čutov.

6 čutov: občutki v mišicah, sklepih (gibalni občutki); kinestetičen občutek, ko npr. skrčiš prste in jih stiskaš, a ne premikaš.

6 resničnih občutkov ali zaznav: vsaki zaznavi lahko priredimo predstavo, ki deluje na osnovi našega spomina (ni resnični občutek).

Multimodalno poučevanje temelji na vseh 12 občutkih, čim več resničnih, a kjer ni možno, si pomagamo s predstavami. Tako povečamo zapomnitev, hkrati pa je dober trening koncentracije.

- Izboljšati prehod iz kratkoročnega v dolgoročni spomin:
  - elaboracijski proces
  - kodiranje, memotehnike (tehnike zapomnitve)
  - ponavljalni cikel ...
  - metakognicija (metaspoznavanje – vsi kognitivni procesi: spoznavanje lastnih spoznavnih procesov). Metapomnjenje:

spoznavanje lastnega pomnjenja (ko vem, kako si nekaj najlažje zapomnim)

- povezave
- čustva (bolj kot so ekstremna, večja je zapomnitev)

POZABLJANJE

- Slabljenje sprememb, ki so nastale z učenjem.
- Začasna, bolj ali manj trajna nesposobnost priklica.
- »Spremljevalec« učenja in pomnjenja.

ZAKAJ POZABLJAMO?

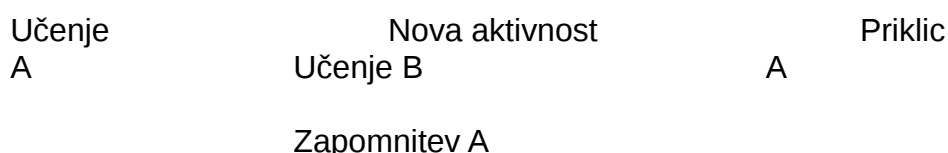
Dve skupini teorij:

- Pozabljanje kot pasivni proces slabljenja, propadanja spominskih sledi (neuporaba)
- Pozabljanje kot proces aktivnega izrinjanja vsebin in / ali nadomeščanja z novimi vsebinami (potlačitev, retroaktivna inhibicija). Vsebine še niso prišle v dolgoročni spomin. Retroaktivna inhibicija: najpogostejši način pozabljanja je izrinjanje. Potlačitev: namerno skušaš pozabiti, možna so negativna čustva.

RETROAKTIVNA INHIBICIJA – »aktivno pozabljanje nazaj«

- Pogost vzrok za pozabljanje, predvsem šolskega učenja.
- Je oblika interferenčne in pomeni negativno (zaviralno) delovanje novih aktivnosti na pomnjenje vsebin, ki smo se jih učili pred tem.

SHEMA DELOVANJA RETROAKTIVNE INHIBICIJE

V OŠ: kratkoročni spomin – delovanje interference – retroaktivna inhibicija.

ODVISNA JE OD:

1. Časa med prvim učenjem in novo aktivnostjo.

Vtisi. Potrebujemo čas.

Takoj. Potem.
RI večja. RI manjša.

Če si aktivnosti sledijo hitro ena za drugo je retroaktivna inhibicija večja, pozabljanje je večje.

2. Podobnosti med obema aktivnostma.

Angleščina Nemščina _____ RI večja.
Angleščina Fizika _____ RI manjša.

3. Stopnje naučenosti in ravni prvega učenja.

Angleščina _____ RI je manjša.

Veliko utrjevanja, višja stopnja naučenosti, razumevanje.

4. Intenzivnosti in obsega novih aktivnosti.

- Fizika: - kontrolna za oceno
- deluje zaviralno od klasične učne ure

KAKO V ŠOLI PREPREČEVATI RETROAKTIVNO INHIBICIJO?

- *Glej razlago.*

13. TRANSFER

(Prenos.)

Večina šol temelji na transferju; večina znanja, pridobljenega v šoli, bi znali tudi praktično uporabiti.

To je prenos znanja ali izkušenj.
Izkušnja pa ni vedno pozitiven transfer.

Kadar prejšnje znanje ali izkušnje pozitivno ali negativno vplivajo na novo učenje ali uporabo že osvojenega znanja, lahko rečemo, da je prišlo do pozitivnega ali negativnega transfera.

Vrste transfera:

PO SMERI DELOVANJA	PO OBSEGU DELOVANJA
Pozitivni (npr. mat. – fizika).	Splošni.
Negativni (kombinacija različnih tujih jezikov; predznanje je ovira pri novem učenju).	Specifični.

Področje delovanja:

BILATERALNI
(posebna verzija
motoričnega transfera)

KOGNITIVNI (spoznavni)
EMOCIONALNI (čustveni)
MOTORIČNI (telesne spretnosti)

Transfer je neka možnost, kako se določeni principi prenašajo. Ko obvladaš načelo, lahko preneseš to načelo kamorkoli.

POUČEVANJE ZA POZITIVNI TRANSFER:

Poudarek na: *glej list*.

Bazične spretnosti: branje je ena najpomembnejših spretnosti, tu so še osnovne računske in računalniške spretnosti.

14. UČENJE Z VIDIKA PSIHOLOŠKIH TEORIJ

Behaviorizem in kognitivna teorija sta najpomembnejši. Behaviorizem: posnemanje, kazen (napaka), nagrada...

BEHAVIORISTIČNO POJMOVANJE UČENJA:

- Teorije pogojevanja, asociativne teorije
- Teorije okrepitve (Pavlov, Watson, Skinner)

Shema: D – R; povratna informacija (Skinner vpelje ta pojem).

Behaviorizem je v psihologiji pustil še danes pomemben odmev, pomen ojačanja oz. povratne informacije, nagrada in kazen...vendar današnje poučevanje poudarja povratno informacijo, ki ni zgolj mehanična, ampak je že bolj kognitivna.

Poudarja:

- Rezultate (odgovore), globlji pomen.
- Pomen okrepitve (zakon učinka), kako se okolica odzove. Učiteljev odziv na učenčeve ideje ima pomemben učinek na učenčevo nadaljnje sodelovanje.
- Pomen pozitivne okrepitve.
- Pravočasno povratna informacija, ne smemo odlašati, sicer ne deluje več. Učenec sam popravlja svoje napake!
- Omogočanje in doživljanje uspeha.

Gre za uporabo behaviorističnih spoznanj v sodobnem pouku.

Behaviorizem je pogosto označen kot preživela teorija. Klasični behaviorizem je morebiti res, ideje, ki jih prilagodimo v sodobne okoliščine pa ne.

KOGNITIVNO POJMOVANJE UČENJA:

Behaviorizem razlaga vedenje (D – R), ne zanima ga, kaj se dogaja vmes. V to je usmerjena kognitivna teorija.

Kognitivne teorije, teorija pomena, Gestalt teorija (Brunner, Gagne, Piaget).

Učenje je proces:

- poudarek na mentalnih procesih
- učenje kognitivnih struktur
- učenje kot zavesten proces, metaučenje

- pomen razumevanja
- pomen latentnega učenja, vpogled (AHA efekt)
- pomen organizacije vsebin, pojmovne mreže, ključne besede, kodiranje, miselni vzorci

Latentno učenje: pridobivanje znanja brez kazanja rezultatov, ti se pokažejo kasneje.

- struktura spomina, delovanje možganov
- učne strategije, strategije poučevanja, metakognitivne strategije (spoznavanje lastnega spoznavanja)

KONSTRUKTIVISTIČNO POJMOVANJE UČENJA: (učenja in poučevanja)

Odkrivati moraš svoja spoznanja, širiti lastna obzorja. Drugi ti lahko pri tem le pomagajo, ne more ti pa tega dati.

- učenje je aktivni proces rekonstrukcije miselnih shem

Predelaš obstoječe znanje in mu dodaš novo spoznanje.

- priklic intuitivnih (subjektivnih) idej, kako si predstavljam nekaj
- učenec v vlogi načrtovalca in graditelja lastnega učenja (znanja)

KONSTRUKTIVISTIČNO POJMOVANJE UČENJA IN VPLIV SAMODEJAVNOSTI:

Glej list!

- podlaga naravoslovnih in matematičnih procesov.

KORAKI KONSTRUKTIVISTIČNEGA POUČEVANJA:

Glej list!

15. DEJAVNIKI USPEŠNEGA UČENJA

Shema na listu: eden od načinov klasifikacije, glede na izvor učenja.

Shema:

ZNAČILNOSTI UČENCEV

ZNAČILNOSTI POUČEVANJA

PROCESI UČENJA IN POUČEVANJA

REZULTAT IN DOSEŽKI

RAZREDNO OKOLJE (vrstniki)

ŠOLSKO IN ŠIRŠE OKOLJE
(družina, mediji, prijatelji, mesto...)

Psihologija pouka in učenja, DZS, Požarnik (2000).

(!) Uspešnost in pravičnost v šoli (Cveta R. Pučko, Mojca Peček), zadnje poglavje.

16. UTRUJENOST

Kaj je utrujenost?

- Fiziološka reakcija na duševni ali telesni napor,
- Obrambna reakcija, ki človeka varuje pred izčrpanostjo.

Vrste utrujenosti:

- Fizična (telesna), npr. preveč pisanja pri nepravilni drži,
- Psihična (duševna), npr. zmanjšana stopnja pozornosti, neprimeren urnik.

Šolska utrujenost je kombinacija obeh vrst.

Vzroki utrujenosti?

Znaki utrujenosti?

- Notranji in zunaj opazni: miselna odsotnost, mentalne blokade...

Preprečevanje ali odstranjevanje?

- Spanje, ki je med drugim pomembno tudi za rast.

17. PREGLED INTERAKCIJSKEGA DELOVANJA PSIHIČNIH DEJAVNIKOV UČNE USPEŠNOSTI

IZKORIŠČANJE POTENCIALOV (sposobnosti): na to, kako uspešen si, bolj vpliva izkoriščanje potencialov kot sposobnosti. Če ne izkoriščamo potencialov, ne moremo razviti sposobnosti.

Sposobnosti:

- a) Kaj so sposobnosti? Izraz sposobnost enačimo z izrazom zmožnost, kar pomeni, da človek lahko nekaj stori. Svoje zmožnosti primerjamo z drugimi. Sposobnosti so zmožnosti za delovanje na določenih področjih; tudi uspešnosti tega delovanja. Od sposobnosti je odvisno, kako uspešen bo posameznik na določenih področjih.

TALENT: sposobnosti so dobro razvite na točno določenem področju; so višje razvite od povprečja-nadpovprečno. Vedno opredelimo področje, npr. glasba, šport...

NADARJENOST: lahko se kaže na splošno ali na določenem področju, gre za nadpovprečne sposobnosti.

- b) Razvoj sposobnosti: podlaga za razvoj sposobnosti so dispozicije na genih. V sposobnosti se te razvijejo pod vplivom okolja in samodejavnosti. Do samodejavnosti pa pridemo, če nas pri tem okolje spodbuja – razvoj dispozicij (npr. starši kupijo glasbeni instrument in otroka pošljejo v glasbeno šolo).

Samodejavnost

Dispozicije

Okolje

Genski inženiring: vplivanje na gensko zasnovo, vplivanje na razvoj dispozicij (veterina, poljedelstvo, humana medicina – zgodnje odkrivanje napak).

- c) Vrste sposobnosti:
- intelektualne, mentalne, duševne
  - motorične, psihomotorične
  - senzorne (nekateri uvrščajo to skupino med motorične), senzomotorične (refleksi)

SPRETNOSTI: praviloma so povezane s psihomotoriko (prsti, ...). Zadnje čase se ta pojem uporablja tudi za intelektualne procese (branje, računanje). Spretnosti so v večjem delu omogočene z učenjem; sposobnosti pa se ne učiš, ampak razvijaš. Pri spretnostih je končni cilj avtomatizacija. Je naučena dejavnost, ki ima en delež v sposobnostih, a je v večji meri produkt učenja.

18. SPOSOBNOSTI IN UČNA USPEŠNOST, IZKORIŠČANJE INTELEKTUALNIH ZMOŽNOSTI

Sposobnosti vplivajo na učno uspešnost, vendar je ta vpliv stvar raziskav, zato je več odgovorov. Ni popolne korelacije med sposobnostmi in učno uspešnostjo. Bolj sposoben učenec ni nujno tudi bolj uspešen.

Korelacijski koeficient: od -1 do +1.

Korelacija med sposobnostmi in učno uspešnostjo: je pozitivna, ni pa popolna.

-1
+1

0

Ni vsak bister otrok tudi odličen in ni vsak odličen otrok tudi bister. Bistrejši učenci pa so praviloma tudi uspešnejši.

REALIZACIJA SPOSOBNOSTI:

Ni popolne korelacije med sposobnostmi in učno uspešnostjo. Učenci vselej ne izkoriščajo svojih sposobnosti, njihova šolska uspešnost je pogosto nižja, kakor bi, glede na ugotovljene sposobnosti, lahko bila.

Vzroki?

J., Makarovič (1984) je na podlagi raziskave opozoril, da lahko govorimo o:

- **Realizatorjih**: to so učenci, ki izkoriščajo svoje intelektualne potenciale,
- **podrealizatorjih**: učenci, ki dosegajo bistveno slabše uspehe, kot bi jih lahko,
- **nadrealizatorjih**: učenci, ki so uspešnejši, kot bi pričakovali, glede na njihove intelektualne potenciale.

Z učnimi navadami in dobro motivacijo, lahko otrok, do neke mere, kompenzira svoje pomanjkljivosti.

Podpora staršev je zelo pomembna (skupna rešitev za učne navade), a ne smejo delati namesto otroka. Tudi širše okolje je lahko spodbudno (razredna klima, sošolci). Slaba družba je lahko eden od vzrokov za podrealizacijo, kar je odvisno od družinske vzgoje.

Realizacija inteligentnosti v odvisnosti od izobrazbe očeta:

P	R	N	nepopolna OŠ
P	R	N	popolna OŠ
P	R	N	poklicna
P	R	N	štiri letna SŠ
P	R	N	višja izobrazba
P	R	N	visoka izobrazba

P – podrealizacija (izobrazba staršev je pomembna!), poduspešnost

R – realizacija

N – nadrealizacija, naduspešnost

Otroke slabše izobraženih staršev je potrebno prej vključiti v izobraževanje, zaradi kompenzacije, saj jim starši ne morejo veliko pomagati.

RAZLIKE MED UČENCI, PRILAGAJANJE RAZLIKAM V SPOSOBNOSTIH

Normalna distribucija (Gaussova krivulja), pri dovolj velikem vzorcu. Razlike med učenci v vsakem razredu so. Segajo lahko od 85/90 do 100/115 (povprečje), lahko pa so nižje (75 – pri čemer odloča komisija) ali nadpovprečne (130).

V enem oddelku lahko računamo na velike razlike med učenci. Kakšno leto je tako ta razlika manjša ali večja.

Zelo velika verjetnost je, da imamo otroka, ki je inteligentnejši od nas. Ne smemo pa se ga/jo bati!

Ni mogoče doseči popolne individualizacije v razredu.

Sokratova metoda: učitelj vodi učenca, da sam odgovori na vprašanje.

V šoli naredimo običajno tri skupine (nizka, srednja, visoka raven). Tako poznamo notranjo individualizacijo, fleksibilno diferenciacijo in nivojski pouk, do delne zunanje diferenciacije. Razlikam se prilagajamo z dodatnim in dopolnilnim poukom.

V vsakdanjem delu so boljše pomoči deležni otroci s slabšimi rezultati.

Eden od ukrepov prilagajanja je tudi akceleracija oz. hitrejše napredovanje, zgodnejši vstop v šolo in preskoki razredov. Nevarnost je pomanjkanje socialnega razvoja.

INTELIGENTNOST

Zakaj nas zanima?

- Odkrivamo vzroke razlik,
- napovedujemo uspešnost (prvi testi inteligentnosti...Binet-Simon, 1905, namenjeni mlajšim otrokom),
- merjenje, vplivanje na razvoj,
- ...

$$IQ = \frac{MS \text{ (mentalna starost)}}{KS \text{ (kronološka starost)}} \cdot 100$$

$$\text{PRIMER: } IQ = \frac{7,5}{6} \cdot 100 = 125$$

Kaj je ali kako definirati inteligentnost?

- Različne definicije (odvisno od teoretičnega izhodišča),
- Binet-Simon (1905): »Sposobnost pravilnega presojanja, razumevanja in sklepanja«,
- Eysenck (1986): izhodišče je nevrološka učinkovitost: »Inteligentnost je napak prosta (Bucik, 1993: od izkušenj neodvisna), transmisija novih informacij na nov način skozi korteks« (možganska skorja).

Osebe z višjo inteligentnostjo naj bi bolj racionalno uporabljale energijo.

Je inteligentnost enovita ali sestavljena?

Analitični (Thurstone-faktorji, Gardner-več inteligentnosti) ali celostni (holistični) koncept (IQ, »G« faktor-Spearman)?

- Analitično pojmovanje: profil različnih sposobnosti ali faktorjev (usklajenost harmoničnega ali neharmoničnega profila),
- celostno pojmovanje: en rezultat izražen pogosto kot IQ.

THURSTONE – ANALITIČNI KONCEPT

V – verbalni ali besedni faktor: razumevanje odnosov, ki so izraženi z besedami, gre za smiselnost, razumevanje.

W – words ali besednost: spretnost v besednem izražanju, besedna fluentnost.

N – numerični ali številčni: razumevanje odnosov, ki so izraženi s številkami, gre za pomen predstav razmerij, količinski odnosi...

R – sklepanje oz. logično sklepanje: postavljanje zaključkov, iskanje logičnih zvez...

M – memory ali spomin: pomnjenje se veže z ostalimi faktorji, poznamo tri aspekte pomnjenja: hitro, točno in trajno.

P – perceptivni ali zaznava: gre za čutno zaznavanje, sposobnost razlikovanja zaznav, npr. hitro reagiranje.

S – spacialni ali prostor: sposobnost videnja stvari v treh dimenzijah, zaznave in predstave.

Obstajajo tudi testi za posamezne faktorje.

Harmonični profil specialnih sposobnosti: približno enakomerno razvite sposobnosti. Ni večjih odstopanj kategorij, glede na povprečje.

$X \pm 1 \text{ SD}$ (standardna deviacija: območje povprečja).

Pomembno je območje razvijanja sposobnosti.

Neharmoničen profil specialnih sposobnosti: različno razvite sposobnosti (neenakomerno).

H. GARDNER – ANALITIČNI KONCEPT

Teorija mnogoterih inteligentnosti.

Izhodišča:

- Nevrološko, antropološko (nekatero kulture cenijo različne sposobnosti, npr. Zahod-izgled, Vzhod-duhovnost),
- kulturno, kontekstualno

Nevrološko: posamezne sposobnosti so locirane v različnih delih možganov, na kar nas opozarjajo predvsem poškodbe možganov (njihovi centri).

Sedem inteligentnosti: neprimerljivi sistemi, brez vrednostnega ali hierarhičnega reda. Zaporedja ni ne po velikosti, ne po vrednosti. Kulture so tiste, ki dajejo določeno inteligentnost na določeno pozicijo.

- Jezikovna,
- glasbena,
- prostorska,
- logično-matematična,
- telesno-gibalna,
- medosebna,
- znotraj osebna.

Gardner združuje klasični (razumski) vidik, do umetnostnega, gibalnega in socialno-osebnostnega vidika.

Gre za široko pojmovanje osebnosti. On inteligentnost ne zoži zgolj na razum.

Inteligenca NI ENAKO inteligentnost (sposobnost).

SSKJ: inteligenca: socialni sloj izobražencev.

1. **Jezikovna inteligentnost:** vsaka inteligentnost je še znotraj sebe en sistem. Poznamo štiri vidike rabe jezika:
  - Govorniški, retorični vidik: z namenom prepričati nekoga o nečem,
  - zapomnitveni vidik: informacije si zapomnimo preko jezikovne kode, razen ljudi z bolj razvito prostorsko sposobnostjo,
  - razlagalni vidik: sposobnost, da stvari, pojave, odnose izrazimo oz. razložimo z besedami,
  - metajezikovni vidik: sposobnost poučevanja jezika samega (slovnica – jezik o jeziku)

Znotraj vsake inteligentnosti Gardner poudarja spominski vidik!

2. **Prostorska inteligentnost:** dve ravni:
  - Konkretna raven: predmeti v prostoru, s pomočjo njih se orientiramo (npr. liki pri matematiki),
  - abstraktna raven: sposobnost zamišljanja prostora in transformacije prostora (»Kaj bi se zgodilo, če obrnem telo?«).

Inteligentnost je povezana z vizualnimi predstavami, a tudi to ni nujno (slepi imajo lahko dobro razvito prostorsko inteligentnost).

3. **Medosebna in znotraj osebna inteligentnost:** osebna inteligentnost:
  - Medosebna: odnosi z drugimi, socialne interakcije, občutljivost (empatija), razume zorni kot drugih, pozicija. Dobri za vodenje skupin. Deloma se tega lahko priučimo. Intuitivni vidik je pomemben za skupino.

MI

ZI

ČI (čustvena inteligentnost)

Vedno je prisoten tudi kognitivni vidik inteligentnosti.

- Znotraj osebna: spoznavanje sebe v različnih vidikih, ne samo čustva, ne samo odnosov, ampak predvsem to, da pozna lastne spoznavne procese, sposobnosti, kognitivnost. Znotraj osebna inteligentnost je močno povezana z

metakognicijo (spoznavanje lastnih spoznavnih procesov). Človek z višjo znotraj osebno inteligentnostjo bo bolje spoznal svoje spoznavne procese.

M   Z (metakognicija)

C

Človek z visoko stopnjo znotraj osebne inteligentnosti bo prej prišel do metakognicije.

METAKOGNITIVNI PROCESI - SPOSOBNOSTI

- Spoznavanje lastnih spoznavnih procesov (opazovanje, pozornost, mišljenje, branje, učenje, spomin...),
- spretnost NI ENAKO sposobnost, spretnosti so priučene, metakognitivne spretnosti,
- miselne strategije.

STOPNJE, KORAKI:

- Zavedanje, refleksija,
- nadzor (npr. hitrosti branja),
- organizacija in usmerjanje,
- spreminjanje (neustreznih pristopov).

Metakognicija spreminja učenca iz pasivnega v aktivnega učenca.

Metakognicija je tudi učenje o učenju. Samo človek sam lahko spoznava lastne spoznavne procese. Pomanjkanje lastnih metakognitivnih procesov vodi v slabše učenje.

UČINKI:

- Izkoriščanje potencialov,
- višje oblike učenja,
- spreminjanje učenja v študij.

Na tak način lahko posameznik več da od sebe, pride do razumevanja in uporabe snovi, novi primeri. Klasično učenje je mnogokrat reproduktivno, pri slednjem pa razmišljaš s svojo glavo in si pri tem postavljaš vprašanja. (Samo)evalvacija je vidik metakognicije.

RAZVOJ:

Metakognicija je nekaj, kar lahko razvijamo, spodbujamo pri otrocih in s tem razvijamo višje nivoje metakognicije.

GARDNER:

S tem, ko je eno inteligentnost poimenoval znotraj osebna in., je opozoril na metakognicijo.

PEDAGOŠKA UPORABNOST GARDNERJEVE TEORIJE

- Pedagoške implikacije: razvijanje (posameznih vrst intel.), uporaba, možnost kompenzacije,
- prilagajanje metod poučevanja in učenja različnim inteligentnostim (H., Gardner (1995): Razsežnost uma. Tangram),
- »uporaba« posameznih inteligentnosti na posameznem področju (izkoriščanje, razvijanje, npr. gibalna in.: šport, glasba, ples...)
- zmožnost kompenzacije: »premostitev« šibkih področij, uporaba močnejšega simbolnega sistema (jezikovni, matematični, slikovni in gibalni).

V posameznih vrstah inteligentnosti so ti simbolni sistemi različno izraženi. Ljudje nimamo enako razvitih simbolnih sistemov. Pri komunikaciji z drugimi uporabimo več simbolnih sistemov, da se jih »dotaknemo«. Pri učencih moramo pretvoriti podatke v tisti simbolni sistem, ki jim je bližji.

- prilagajanje metod poučevanja (glede na iskani simbolni sistem) in učenja (vrsta inteligentnosti); najboljša prilagoditev je kombinacija različnih simbolnih sistemov

Za vsako inteligentnost povej, kako se izraža in kako bi jo lahko izkoriščali pri učenju (vidiki)!

19. EMOCIONALNA INTELIGENTNOST

Glej list: Pregled interakcijskega delovanja:

- *inteligentnost: kognitivni vidik*
- *emocije: čustva*

Ta medsebojni vpliv je velik. Čustva vplivajo na posameznikovo kognitivno učinkovitost.

(D., Goleman) = EQ

Emocionalna inteligentnost sodi med osebnostne lastnosti. Je dejavnik, ki odločilno vpliva na izkoristek potencialov.

Izziv za današnji čas je naraščajoča emocionalna »nepismenost«.

ARISTOTEL: »Biti jezen na pravo stvar, ob pravi meri, ob pravem času in na pravi način, ni lahko«.

Pri vseh teorijah se lahko obračamo na Aristotela.

Zavedaš	SESTAVINE	Poznavanje lastnih emocij. Urnavanje lastnih emocij.
Uravnavaš	PODROČJA	Motiviranje samega sebe, sposobnost upanja (aktivno upanje: sam urejaš). Prepoznavanje emocij drugih (empatija).

Uravnavanje odnosov z drugimi.

Empatija: pomembna lastnost učitelja, a prepoznavanje emocij še ni empatija. Gre za življenje v emocije drugih. Je težje dosegljiva, če nimamo tovrstnih izkušenj.

Pismenost: brati in pisati.

Emocionalna pismenost: brati in izražati ali uravnavati čustva.

ŠOLANJE EMOCIJ

Povečevanje emocionalne
»pismenosti«.
(ne samo

Izboljšanje emocionalne
kompetentnosti

znanje, ampak tudi drugi
dejavniki izražanja v
delovanju)

ZVIŠEVANJE

Sposobnost upravljanja
prepozna-
z lastnimi čustvi.
drugih.

Sposobnosti za
vanje, upoštevanje in
usmerjanje čustev

Človek zna zaznati lastna negativna čustva, preden izbruhnejo.

REZULTAT:

- Dodatna kvaliteta akademske pismenosti,
- izkoriščanje in upravljanje drugih sposobnosti (vpliva na izkoriščanje potencialov).

D., Goleman (1999): Emocionalna inteligentnost.

20. KOGNITIVNI STILI

B., M., Požarnik, C., Peklaj, L., Magajna: Izziv raznolikosti.

Razmeroma dosledni NAČINI PROCESIRANJA INFORMACIJ: so NAČINI, kako posameznik SPREJEMA, PREDELUJE, ORGANIZIRA in UPORABLJA INFORMACIJE, kako se ODLOČA in DELUJE.

Glej model spomina!

- Stili zaznavanja,
- spoznavanja,
- učenja,
- mišljenja,
- odločanja in
- delovanja.

Osnovno vprašanje:

K

A

K

O?

Odgovor: drugače!

Ne govorimo o dobrih ali slabih ...obstaja le vprašanje, na kakšen način / kako?
Odgovor je vedno drugačen, odvisno od posameznika.

KLASIFIKACIJA:

KOGNITIVNI STILI

Stili spoznavanja, učenja, mišljenja...

TIPI

- zaznavanja: vidni, slušni, kinestetični

Ekstra-

DIMENZIONALNE KATEGORIJE

- skrajnosti

Intra-

Dva ekstrema, večina ljudi je vmes.

TIPI:

- Zaznavni stili: preferenčni (bolj priljubljen, ker prevladuje) način zaznavanja:

	Besede, ki jih uporablja:
VIDNI TIP	Mora »videti«: »predstavljam si, videti je, izgleda da«...slikovne predstave.
SLUŠNI TIP	Mora »slišati«: v sebi ponavlja, razpravlja, govori...
KINESTETIČNI TIP	Zapiše, naredi, giba se, povezuje, pogosto je označen kot hiperaktiven / patološki. Kinestetičnost pa ni patološka!

- spoznavanja ali domnevanja:

Racionalni (razumski, #logično je«)

Empirični (izkustveni, zadevo sama preveri, naredi, ni isto kot kinestetični)

Intuitivni (subjektivna domneva, spoznanje, ni nujno, da ima realno podlago)

Na kakšen način prideš do bistva.

- delovanja:

Aktivisti in pragmatiki.

DIMENZIONALNE KATEGORIJE:

- kognitivni tempo: hitrost kognitivnih procesov

Impulzivni

povezano

sposobnostmi, reflektivni)

Premišljeni (ni nujno

s

- stil učenja:

aktivni – pasivni

globok (poglobiti se) – površinski (preletiš)

- stil mišljenja:

Slaba kombinacija: impulzivnost in nizke sposobnosti, premišljen in nizke sposobnosti.

Hemisferičnost je dimenzionalna kategorija. Od nje je odvisno učenje, mišljenje...

Divergentno (široko, veliko idej, veliko načinov reševanja) – konvergentno (ozko, usmerjeno k enemu odgovoru, iskanje ene same poti. Ni sposoben dati več odgovorov na določeno vprašanje).

Dedukcija (splošno k posameznemu) – indukcija.

Analitično (razčleniti, usmerjen k posameznostim, vidi podrobnosti, dlakocepstvo-razvit analitičen tip) – sintetično mišljenje (usmerjen v celostnost, združevanje...).

Odvisnost – neodvisnost od polja

Odvisno od polja: zaznavanje (spoznavanje) informacij v polju (v kontekstu) kot celoto – celosten pristop. Odvisnost od polja zavira transferno vrednost znanja.

Neodvisnost od polja: zaznavanje (spoznavanje) informacij neodvisno od polja (konteksta), premagovanje prevladujoče celote, ločevanje delov od celote – analitičen pristop.

Neodvisnost od polja: prednost pri jeziku, pri matematiki, lažje odgovarjajo na odprta vprašanja, lažje izluščijo bistvo...divergentnost.

NALOGE UČITELJEV na področju kognitivnih stilov

- Spoznavanje različnih stilov,
- spoznavanje sebe in lastnih stilov,
- sprejemanje, strpnost do različnosti,
- spodbujanje edinstvenosti v različnosti,
- prilagajanje in upoštevanje različnosti,
- razširjanje dimenzij in strategij,
- OTROKE SPODBUJAMO, DA SE SAMI SPOZNAVAJO.

Bistveno vprašanje USKLAJENOSTI:

Učitelja	Učencev
- načini poučevanja	- načini sprejemanja
- vrste zahtev (postavljanje vprašanj, način preverjanja ...)	- načini učenja, mišljenja...

21. VEČČUTNO POUČEVANJE IN UČENJE (multimodalno učenje)

Vključitev čim več čutov (12, zaznave in predstave). Pride do boljšega sprejema, zapornitve in uporabe informacij.

Veččutno poučevanje in učenje aktivira obe možganski hemisferi.

$$1 + 1 = 5$$

22. RAZREDNA INTERAKCIJA

Kaj je razredna interakcija?

UČITELJ – UČENCI, drug drugemu določamo ravnanje.

Učenci s svojim vedenjem tudi povzročajo učiteljevo reakcijo oz. vedenje.

UČITELJ – UČENEC (kot posameznik)

UČENEC – UČENEC

UČENCI – UČENEC (sociogram)

Razredna interakcija je kompletno dogajanje na vseh štirih ravneh.

UČITELJ - UČENCI

UČENEC

Razredna interakcija vsebuje tako verbalno kot neverbalno komunikacijo, vedenje.

Ravni analize razredne interakcije:

- Zunanja raven: objektivno dogajanje v razredu; čas zaposlitve-ALT, aktiven učni čas.
- Pedagoško-didaktična raven: organizacija pouka, metode, struktura ure.
- Psihološka raven: psihični procesi, ki jih sproži poučevanje; pozornost, mišljenje, motivacija, čustva...ugotavljamo posredno.

Sistemi opazovanja razredne interakcije:

(Samoopazovanje, opazovanje drugih, triangulacija, snemanje).

Triangulacija: tristransko opazovanje (nekdo pride v razred, trije vidiki: opazovalec, opazovanec in učenci). Odkrije razlike v percepcijah. Pokaže se realizacija učiteljevih namer v vedenju in učencih.

Problem v razredni interakciji: (Flanders)

Asimetrična komunikacija:

- Med učiteljem in učenci: zakon dveh tretjin – učitelj porabi 2/3 aktivnega časa, vsi učenci skupaj pa le 1/3.
- Neenakomerna vključenost posameznih učencev v razredno dogajanje (mreža interakcij).

MREŽA, MODEL INTERAKCIJE

Označuje učiteljev način komuniciranja z učenci, glede na to, KOLIKO učencev, KATERE učence in po katerih KRITERIJIH učitelj izbira učence za komunikacijo (verbalno pa tudi neverbalno).

V praksi lahko opazimo nekatere tipične modele:

- »T« model ali model klobuka: učitelj komunicira predvsem z učenci, ki sedijo v prvi vrsti ter v sredini (ob prehodu),
- model kompenzacije: več komunikacije s slabšimi učenci (npr. učenci s posebnimi potrebami),
- model adaptacije: učitelj se prilagaja pobudam učencev (npr. dvigovanje rok),
- model komunikacije z boljšimi učenci.

Pogostost pojavljanja (uporaba) posameznega modela je odvisna od:

- izkušenj učitelja,
- postavitev klopi v razredu,
- sedežnega reda,
- oblik in metod pri pouku (frontalno delo, delo v skupinah),
- iniciativnosti in izkušenj učencev.

Pomembno za učitelja:

- potrebna je refleksija,
- (samo)nadzor,
- Zavestno in ciljno spreminjanje mreže interakcij.

Problem v razredni interakciji:

PSEVDOAKTIVNOST učencev (navidezna aktivnost):

- a) Nizek nivo razlage: navodila namesto razlage.
- b) Zahteve po reprodukciji.
- c) Nizek nivo vprašanj: retorična ali sugestivna vprašanja, odgovori na lastna vprašanja, ponavljanje učenčevih odgovorov.

Z vprašanji razvijamo mišljenje!

Pojavlja se nestrpnost pri postavljanju vprašanj, odsotnost povratne informacije, ...

Razredna interakcija ima direkten vpliv na učenčev kognitiven razvoj. Obdobje razredne interakcije je obdobje intenzivnega kognitivnega razvoja.

Vlasta, Zabukovec: Razredno vzdušje.

MOŽNI VIDIKI OPAZOVANJA

- Mreža interakcije: KOLIKO in KATERI učenci so vključeni v komunikacijo,
- iniciativnost učencev in odziv učitelja,
- postavljanje vprašanj, taktika, število in raven,
- strpnost, čakanje na odgovor,
- uporaba pozitivnih in negativnih spodbud,
- samostojno delo učencev, obseg in raven.

23. UČNE NAVADE

Delovne navade

Poznavanje metod in tehnik.

Poznavanje okoliščin.

Učne strategije:

Izbira sebi, vsebinam, ciljem in okoliščinam najprimernejših učnih postopkov.

Poznavanje sebe – metakognicija.

Strategija: premišljeno ravnanje.

Tehnike: najprej poznati, potem obvladati čim bolj avtomatizirano, uporaba – strategija (kdaj je smiselno).

Metoda: pot (kako se lotimo nečesa, npr. celostna ali analitična metoda, ...), pristopi.

Izoblikovanje učne strategije je cilj OŠ.

AKCIJSKI PROCESI UČENJA in META – UČENJE

(Mc Gilchrist, B., Myersk in Reed., J. (2004): str. 55).

Koblov krog:

NAREDI
(konkretna izkušnja)

UPORABI (vsebino)

PREGLEJ (refleksija
na vsebino)

UČI SE (vsebino)

UPORABI (pri novem učenju)

PREGLEJ (refleksija)

UČENJE O UČENJU
META – UČENJE

**NALOGE UČITELJEV V ZVEZI Z UČNIMI NAVADAMI
UČENCEV**

- Poznati splošne učne navade in posebne metode, spretnosti in tehnike,
- Poznati posebnosti in značilnosti učencev (razvojna stopnja, kognitivni stili),
- Z metodami pri pouku, oblikovanjem zahtev pri domačih nalogah spodbujati oblikovanje OPTIMALNIH UČNIH NAVAD – odgovornost učitelja!

PONUJIMO, POKAŽEMO, VADIMO.

Delovne navade / okoliščine: odgovornost staršev.

Metode / tehnike: odgovornost učitelja.

VIDEO: Colin Rose: Umetnost učenja, iskanje strategij.

Poudarek je na meta-učenju (zunanji krog).

24. MOTIVACIJA

Kaj je motivacija?

Je proces izzivanja in usmerjanja dejavnosti k cilju. Pomeni, da smo pripravljene usmerjati svojo energijo v doseganje zastavljenih, tudi zahtevnejših ciljev in pri tem vztrajati (B.M. Požarnik, 2000).

Je odgovor ljudi na izzive, ki izhajajo iz situacij, v katerih je mogoče dobiti ali izgubiti (McLean, 2003).

Je psihični proces, ki izzove človekovo delovanje, mu daje moč, da vztraja tako dolgo, dokler cilj ni dosežen.

Učna motivacija

Je proces, ki izzove, daje pobude, usmerja in določa moč, trajanje in kakovost učenja. Ni učenja brez motivacije.

POTREBA

CILJ

Zadovoljitev potrebe.

ZAVEDANJE

potrebe.

MOTIVIRANA

DEJAVNOST, je tista, ki pripelje posameznika do zadovoljitve

potreb.

Motivacija spreminja poučevanje v učenje.

DELOVANJE MOTIVACIJE V PROCESU UČENJA

<i>Motivacija</i>	Energija, predznanje, pozornost, sposobnosti, mišljenje, čustva, ...	<i>Učenje</i> - sprejem - zapolnitev - priključ - uporaba
-------------------	--	---

Motivacija deluje tako, da druge procese (v sredini) usmerja v proces učenja.

Kako motivacijo doseči?

MOTIVACIJSKE SPODBUDE

IZKUŠNJE

MOTIVACIJA

UVODNA MOTIVACIJA

SAMOPODOBA

Uvodna motivacija spodbuja raven pozornosti, razmišljanja, fantazije ... Je način s katerim želimo motivacijo spodbuditi.

Motivacija mora potekati skozi celotno uro, ne samo na začetku. Začetna motivacija ni zagotovilo, da bo učenec motiviran skozi celo šolsko uro.

Zelo pomembne so tudi izkušnje, predvsem pozitivne. Taka izkušnja z učiteljem ali učno snovjo izzove prijetne izkušnje, kar pripomore k motivaciji (ter obratno).

Oblike motivacijskih spodbud

Ekstrinzične zunanje pobude   »push«   »pull«   Intrinistične notranje pobude

RAZMERJE MED ZUNANJO IN NOTRANJO MOTIVACIJO

Kontinuum:

Zunanja m. _____ Notranja m.

Razmerje je odvisno od tega, kako posameznik zaznava dejavnosti: ali kot posledica lastne želje ali zavzetosti, ali kot nekaj, kar je kontrolirano in zaželeno (vsiljeno) od nekoga drugega.

Dodajanje zunanje motivacije

Potrebno (kdaj):

- Ko je zelo malo verjetnosti, da notranje motivacije ne pozna,
- ko notranja motivacija peša.

Nepotrebno (kdaj):

- Ko je notranja motivacija dovolj velika,
- paziti moramo, da ne pride do podkopavanja.

Škodljivo (kdaj):

- Ko preusmerimo pozornost od dejavnosti na nagrado, zmanjša vrednost nagrade same.

MOTIVACIJSKE SPODBUDE

NEVARNOSTI

- Odvisnost
- Nesamostojnost
- Adaptacija
- potreba po dodajanju in zviševanju

PREDNOSTI

- odgovornost
- notranja točka kontrole
- napaja jih dejavnost sama in uspeh

Načela za uporabo: preišljeno, pravilno, pazljivo, primerno, previdno, prilagojeno...

Notranja motivacija

Je potreba po razvoju lastne kompetentnosti (zadovoljstvo ob dosežku). Je potreba po novem in po aktivnosti (zanimanje ob novih dražljajih). Je potreba po avtonomnosti in samostojnosti (zadovoljstvo ob samostojnem postavljanju ciljev, ob samostojnem delovanju).

MOTIVACIJSKE TEORIJE

(Glej liste.)

Primer: Ti pa ne znaš matematike!
Ti ne znaš, si še premajhna!

Taki primeri odvrtaajo otroka od dela.

Primer: Ti to zmoreš, če se potruđiš...

S tem ustvarjamo motivacijo. Sicer pa samo pričakovanje uspeha ni dovolj, vložiti moramo tudi trud.

Pričakovanje neuspeha:

- Negativna motivacija,
- lotimo se nečesa s pričakovanjem neuspeha,
- doživljamo negativna čustva,
- psevdoaktivnost-ne razmišljamo tudi, če smo lahko uspešni,
- otrok ne dela na ravni svojih sposobnosti,
- ima občutek prisile, jeze in strah pred tem, da bo neuspešen, da se bo osmešil.

UČITELJEVA PRIČAKOVANJA DO ali OD UČENCEV – UČNA USPEŠNOST

Učiteljeva pričakovanja se oblikujejo na podlagi učiteljeve osebnosti (optimizem). Učitelj pridobi informacije iz raznih virov, kjer je otrok že bil (vrtec, mala šola...), poznanstva s starši, izkušnje...

Uspešnejši učenci imajo tako običajno privilegije, možnost izbire, z njimi se učitelj več pogovarja, upošteva njihove želje in jim prej verjame.

Manj uspešnim učencem učitelji običajno ne dajo dovolj časa, jih pogosteje prekinjajo, izražajo zaskrbljenost in kritiko ter ne pričakujejo pravih odgovorov od njih.

Na učno uspešnost vplivata tudi verbalna (pomoč, pohvale, povratne informacije...) in neverbalna komunikacija (geste, nasmehi). To deluje na učenčeva pričakovanja, pozitivno in negativno komunikacijo ter učno uspešnost.

Pomembne sestavine teorij (glej list).

Če se pogosto pojavlja, da ciljev ne dosežeš, si postaviš nižje cilje, v nasprotnem pa postajaš ambicioznejši.

Učitelj vpliva na oblikovanje t.i. motivacijskih vzorcev. Ti so pridobljene (naučene) »motivacijske lastnosti« posameznika (učenca). Pridobimo jih z izkušnjami, preko učenja.

Označujejo prevladujoče motive (kaj človeka »žene«), odzivnost in/ali odvisnost od določenih motivacijskih spodbud, prevladujoči način razlage ne/uspehov, pričakovanja, raven postavljenih ciljev.

STORILNOSTNA MOTIVACIJA

V našem šolstvu se jo dojema kot nekaj slabega, saj je slabo, ko nekoga motiviraš na škodo drugega.

TEORIJA PRIPISOVANJA

Primer: To mi je uspelo, ker sem se potrudila.

Po tej teoriji človek išče vzroke uspešnosti... in neuspešnosti po dveh dimenzijah:

- kje so ti vzroki locirani (zunaj, znotraj mene)
- stalnost (je stalno ali spremenljivo)
- kontrola (jo imam ali ne)

	STALNI	SPREMENLJIVI
NOTRANJI	<ul style="list-style-type: none"> - sem sposobna, nadarjena za to področje - na tem področju sem vedno dobra	<ul style="list-style-type: none"> - res sem bila dobro razpoložena - bil je dober dan - tokrat sem se dobro pripravila
ZUNANJI	<ul style="list-style-type: none"> - profesor mi je bil naklonjen - to je eden lahkih izpitov	<ul style="list-style-type: none"> - profesor je imel dober dan

Pri zunanjih spremenljivkah ne morem vplivati. Če gre za neuspeh je pomembno, da iščemo vzroke v spremenljivih dejavnikih. Učenec mora dobiti občutek, da lahko vpliva na svoj uspeh.

25. PREVERJANJE IN OCENJEVANJE ZNANJA

Ustni komentarji pri preverjanju znanja imajo močan vpliv na otrokov motivacijski vzorec.

Je ena od pomembnih faz pri pouku, ki ima povratne učinke na poučevanje učitelja in učenje učenca. Preverjanje da povratno informacijo tako učitelju kot učencu.

RAZLIKE MED PREVERJANJEM in OCENJEVANJEM

3. člen (pravilnik za devetletko):

Preverjanje je zbiranje informacij o znanju, ni namenjeno ocenjevanju. Učiteljevi zapisi pri pridobivanju informacij, se ne smejo pretvoriti v oceno. Namenjeno je utrjevanju in povratni informaciji za učitelja in učenca.
»Učitelj znanje preverja tudi zato, da ugotovi, ali že lahko prične z ocenjevanjem«.

4. člen (pravilnik za devetletko):

Ocenjevanje je vrednotenje znanja, ki se opravi po preverjanju znanja in utrjevanju učne snovi.

PREVERJANJE:

Ustno

- Branje
- Spraševanje

Pisno:

- narek
- test

Praktično:

- risba, izdelek
- športna vzgoja
- dejavnosti (naravoslovje)

OCENJEVANJE:

Številčno:

1, 2, 3, 4, 5

Znakovno:

A, B, C, D, E

Besedno:

uspešno
manj uspešno

Opisno (povedi):

opisna ocena

KOMENTARJI – povratna informacija

Lahko so ustni (sprotni) ali pisni (občasni).

Povsem jasna morajo biti »pravila igre«, interni dogovor.

Primer ustnega komentarja: Zelo lepo si prebrala.

Primer pisnega komentarja: Naredila si manj napak, bodi pozorna na črko -k-.

Krivulje ocen:

Nobena krivulja ni v redu.

Subjektivne napake lahko zgolj ublažimo. Pri učitelju je subjektivni faktor vedno prisoten; ta mora sam sebe zavestno nadzirati po jasno opredeljenih kriterijih (metakognicija).

SUBJEKTIVNE NAPAKE OCENJEVANJA

Izvirajo:

- v neopredeljenih kriterijih ocenjevanja,
- v ocenjevalcu,
- v načinu preverjanja,
- v vsebini preverjanja.

NOVE USMERITVE NA PODROČJU PREVERJANJA IN OCENJEVANJA ZNANJA

- Nova doktrina (paradigma),
- od psihomotorične k pedagoški usmeritvi,
- nova »filozofija« preverjanja in ocenjevanja znanja,
- »nova kultura« preverjanja in ocenjevanja znanja.

Zakaj »nova kultura« preverjanja in ocenjevanja znanja?
Psihologija učenja ...

- Nova paradigma preverjanja in ocenjevanja znanja,
- drugačno pojmovanje učenja in znanja,
- drugačne metode poučevanja (pozitivna naravnost),
- novi učni načrti,
- pravice otrok,
- ozaveščenost staršev in otrok,
- ...

Nova šolska zakonodaja.

Skupne značilnosti:

- Spraševanje o konceptu znanja,
- drugačne/različne oblike preverjanja in ocenjevanja,
- poudarjena formativna vloga preverjanja,
- poudarek na oblikovanju povratne informacije,
- vključevanje učencev/samovrednotenje in refleksija.

26. OPISNO OCENJEVANJE

Zahteva poznavanje učnih ciljev. Z opisnim ocenjevanjem se je uvedla vrsta drugačnih oblik preverjanja in ocenjevanja znanja. Opisno ocenjevanje uresničuje tako formativno vlogo kot povratno informacijo.

FORMATIVNO PRIVERJANJE (strogo za preverjanje):

- je delno in sprotno,
  - brez ocen, s povratno informacijo – namenjena učencem (staršem),
  - pred ocenjevanjem,
  - učencu daje informacijo o tem, kaj že zna in česa še ne zna,
  - daje usmeritev za izboljšanje.
- Če učenec ne obvlada, mu povemo le tisto, kar še posebej poudarjamo. Poudarimo tisto, kar je res dobro (konstruktivna pohvala).
- Učenca spodbuja k samovrednotenju,
  - učenca usmerja v učenje,
  - spodbuja metaučenje (spoznavanje lastnega učenja).

KAJ JE OPISNA OCENA?

To je razčlenjen opis doseganja temeljnih ciljev pri posameznih predmetih. Ker je ciljev več in so različni, je opisna ocena analitična (razčlenjena).

Opisne ocene so ustne ali pisne, sprotne, medletne ali končne, diagnostične, formativne ali sumativne.

Prava opisna ocena, ki je v skladu s 4. členom Pravilnika, je vedno sumativna in pisna.

V 1. razredu so medletna sporočila lahko tudi samo ustna. V 2., 3. razredu pa so medletna obvestila pisna.

Diagnostična ocena je namenjena učitelju. Ta zabeleži, kaj otrok obvlada/še ne obvlada. Ne zanašaj se na spomin!

Formativna ocena je namenjena učencu in, če je zapisana, tudi staršem.

UTEMELJITVE OPISNE OCENE ZNANJA

Psihološka spoznanja:

- individualne razlike,
- teorije učenja,
- pomen povratne informacije,
- teorije motivacije
- ...

Opisna ocena udejanja tako načela motivacijske teorije pričakovanja kot tudi pripisovanja.

Individualne razlike med učenci:

- znotraj osebne (Gardner; enim leži to, drugim ono)
- medosebne (zahtevajo večji razpon ocen)

POVRATNA INFORMACIJA v procesu učenja (glej list).

Didaktične utemeljitve:

- nove oblike dela,
  - ciljno načrtovanje pouka.
- Operativno oblikovani učni cilji

Organizacija učnih situacij.

UČENJE

Ugotavljanje, preverjanje znanja.

OCENJEVANJE

- številčno
- opisno

UČITELJEVA »OPRAVILA« pri opisnem ocenjevanju:

- opazovanje
- beleženje

Organizacija učnih situacij, ki to omogočajo.

- zbiranje dosežkov (mape)
- pisanje opisnih ocen (sprotnih, končnih)
- komunikacije (osebne, pisne) s starši

VRSTE ZAPISOVANJA (glej list).

ČESA SE IZOGIBAMO... (glej list).

POMANJKLJIVOSTI IN NEVARNOSTI... (glej list).

RAZLIČNE STOPNJE EKSTERNOSTI

- glede na vpliv in udeležbo zunanjih dejavnikov oz. učiteljev
- pri pripravi
- pri izvedbi
- pri ocenjevanju preizkusov znanja

Notranje _____ Zunanje.